

комплексами – АПК и сельское хозяйство) ” / Виктория Владимировна Маркина. – Москва, 2005. – 197 с.

8 Дуднікова І. І. Система досліджень людських вимірів глобальних екологічних змін / Дуднікова І. І. // – К., 2008. – С.

9. Хвесик М. А. Економіко-правове регулювання природокористування: Монографія. / Хвесик М. А., Горбач Л. М., Кулаковський Ю. П. – К. : Кондор, 2009. – 524 с.

Рецензент – д. е. н., доцент Бойко Л. М.

УДК 336.143

ФІСКАЛЬНА СТІЙКІСТЬ: ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ

Тимошенко М.В., к.т.н., доцент

Дніпропетровська державна фінансова академія

У статті описується розвиток основних теоретичних підходів до використання поняття стійкості державних фінансів в міжнародній практиці. Аналізується досвід низки країн щодо підвищення стійкості державних фінансів. Розглянуто окремі аспекти даного поняття стосовно до української економіки.

In this paper the development of major theoretical approaches to the use of the concept of sustainability of public finances in the research literature is discussed. Experience of some countries to improve the sustainability of public finances is analyzed. Several aspects of this concept in relation to the Ukrainian economy are considered.

Постановка проблеми. Поняття стійкості державних фінансів (fiscal sustainability) є одним з найбільш широко використовуваних термінів при оцінці бюджетної політики і тісно пов'язане з іншим терміном - платоспроможністю уряду країни (credibility), тобто здатністю платити за своїми боргами. Для покриття дефіциту бюджету і оплати своїх боргових зобов'язань за попередні періоди уряд, як правило, вдається до внутрішніх та зовнішніх запозичень. Однак дані запозичення можливі, якщо економічні агенти впевнені в поверненні коштів. Якщо ж здатність уряду залучати необхідні йому грошові ресурси пропадає, він змушений оголосити дефолт. Тому дослідження проблеми стійкості державних фінансів пов'язано з необхідністю не допустити неплатоспроможності уряду на заданому часовому інтервалі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні теоретичні підходи вчених щодо стійкості державних фінансів стали об'єктом дослідження значної кількості науковців. Серед них необхідно згадати роботи таких вітчизняних дослідників, як О.В. Глушко, В.О. Макаренко, Р.М. Сиротяк, Л.І. Сопільник, Л.І. Новосельська, С.О. Якубовський, а також російських: Т.М. Бурделова, С.О. Власов, А.С. Громова, В.В. Мітрохін, О.В. Мітякова та інших. Досліджувана проблема активно вивчається західними вченими, такими як Ф. Балассоне, Л. Бандієра, О. Бланшар, Н. Будина, Р. Вудс, Д. Франко та багатьма іншими. Проте, в сучасній українській економічній науці понятійна структура визначення фінансової стійкості недостатньо досліджена з урахуванням закордонних підходів.

Постановка завдання. Дослідити основні підходи до визначення поняття стійкості державних фінансів та надати попередні оцінки щодо стійкості

державних фінансів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з перших питання стійкості державних фінансів торкнувся Джон Мейнард Кейнс, вивчаючи причини труднощів, з якими зіткнулася Франція на початку ХХ сторіччя при обслуговуванні державного боргу. Вчений дійшов висновку, що проблема платоспроможності уряду виникла при перевищенні державним боргом певної частки національного доходу країни, коли «стало ясно, що вимоги власників державних боргових облігацій вище рівня, який можуть покрити платники податків» [1, с. 78].

Пізніше з'явилися роботи, присвячені безпосередньо проблемі стійкості державних фінансів як в загальному, так і по країнах окремо. У них давалися різні визначення поняттю «стійкість державних фінансів». Так, В. Буйтер вважав бюджетну політику держави стійкою в тому випадку, якщо уряд має можливість в перспективі повернутися до початкового рівня чистої вартості державного майна (government net worth) у відсотках до ВВП [2].

Він вважав, що фінансування бюджетного дефіциту може здійснюватися в тому числі і за допомогою продажу активів, що перебувають у державній власності, тобто за допомогою приватизації. Однак необхідно зауважити, що подібні дії не зможуть утримувати величину державного боргу від зростання нескінченно довго. Крім того, в подальшому це може негативно вплинути на проведення державної політики в цілому.

О. Бланшар, враховуючи складність оцінки державного майна, намагався при визначенні стійкості державних фінансів відійти від розгляду того, що стоїть за поняттям державного боргу, і зосередити увагу на динаміці боргу. На цій основі вчений визначив критерієм стійкості державних фінансів можливість уряду у перспективі повернутися до початкового рівня державного боргу у відсотках до ВВП [3].

Своє визначення поняття стійкості державних фінансів представники італійської наукової школи дослідників Ф. Балассоне і Д. Франко представили в спільному дослідженні. Вчені підкреслили, що в цілях фінансування бюджетного дефіциту уряд має можливість збільшувати податкові ставки і тим самим надходження до бюджету. Однак на нескінченному часовому відрізку така політика не сприяє стабільності державних фінансів. Найважливішою умовою визначення стійкості державних фінансів вони вважали обмежений ріст ставок по податках і зборам [4].

В цілому наведені вище визначення однакові за своєю економічною суттю. Кожне з них підкреслює головне – необхідність проведення такої бюджетної політики, яка дозволяє в перспективі повернутися до прийнятних бюджетних позицій. При цьому зазначено ряд проблем, які не дозволяють дати точне єдине визначення поняттю «стійкість державних фінансів» [5].

Довільність проявлюється, принаймні, у двох аспектах 1) немає жодних причин вимагати, щоб коефіцієнт заборгованості повертався до початкового рівня, а не будь-якого іншого стабільного рівня; 2) можна легко уявити політику, внаслідок якої борг досягає рівня, що може бути прийнятий учасниками ринку як «надмірний», а пізніше повернутися до "безпечного" рівня.

Першу ваду було подолано шляхом більш загального визначення фіска-

льної стійкості. Вимога щодо збіжності співвідношення боргу до початкового рівня є лише окремим випадком більш загального визначення, стосовно того, що податково-бюджетна політика є стійкою, якщо поточна вартість майбутнього первинного профіциту дорівнює поточному рівню боргу. Це визначення є похідним від визначення міжчасового бюджетного обмеження (intertemporal budget constraint).

Щодо другої проблеми – деякі дослідники, наприклад, Артис і Марселіно прийшли до відокремлення понять „платоспроможність” і „стійкість”. «Уряд платоспроможний, якщо він здатний, на нескінченному тимчасовому горизонті, сплати борг через майбутній первинний профіцит». Тобто повинно виконуватися міжчасове бюджетне обмеження (та не здійснюватися фінансування гри Понці) [6].

Особливо необхідно визначити концепцію стійкості державних фінансів, побудовану на прогнозуванні дохідності державного бюджету. Автори цієї концепції новозеландські вчені М. Кен та П. Томпсонс [7]. Згідно їх підходу стійкість може бути забезпечена тільки ефективним прогнозуванням.

Зауважимо, що відсутність єдиного погляду на формулювання поняття „фіскальна стійкість” є невирішеною проблемою. Такі науковці, як П. Топалова та Д. Найберг акцентують увагу на тому, що проблема теорії стійкості державних фінансів не має фундаментальних теоретичних підходів [8], що у свою чергу, не дає можливості визначитися у єдиному погляді щодо досліджуваного поняття. Автори закликають враховувати існуючі дефініції у якості орієнтирів щодо власних формулювань.

Сучасні моделі, що припускають велику роль державного боргу і неповноту ринків, побудовані в основному для економіки США. При цьому оцінки оптимального рівня державного боргу в них сильно розрізняються: від 65% ВВП [9] до 5% ВВП [10] в залежності від використовуваних передумов.

Дослідження проблеми стійкості державних фінансів почалося і найбільш широко використовується в розвинених країнах. Однак в останні десятиліття зростає кількість досліджень, присвячених проблемам стійкості бюджетної політики в країнах, що розвиваються, і в країнах з перехідною економікою.

Стійкість є центральним принципом Маастрихтського договору. Стаття 109j розглядає фіскальну стійкість як явний критерій членства в ЄВС. Фіскальні правила, що інтегровані в Пакт стабільності і зростання, явно виключають нестійку фіскальну динаміку.

Хоча вибір фактичних параметрів дещо довільний, прагматичний підхід є виправданим труднощами стосовно теоретичних обґрунтувань стандартів стійкості. Правила ЄВС успішно застосовуються при невстановлених стандартах теорії.

На підставі довгострокових бюджетних прогнозів та системи припущень, вводяться показники розриву стійкості \bar{S}_1 та \bar{S}_2 [11], що забезпечують показання до бюджетних коректувань у довгостроковій перспективі.

Розглянемо сутність даних показників.

Нехай t - рік, якщо доходи та витрати - річні, r - превалююча ставка відсотка, за якою державі доводиться займати, P_t - первинне сальдо бюджету

(primary balance) (профіцит чи дефіцит), D_t - основний борг,. Тоді борг у наступного року визначається:

$$D_t = (1+r)D_{t-1} - P_t, \quad (1)$$

де, $D_t r$ - процентні витрати

(1) - одноперіодне бюджетне обмеження в простій закритій економіці,

З (1) після рекурентних підстановок отримуємо співвідношення для прогнозу боргу через j років:

$$D_{t_0+j} = (1+r)^j D_{t_0} - \sum_{i=1}^j P_{t_0+i-1} (1+r)^{j-i} \quad (2)$$

з якого випливає:

$$D_{t_0} = \frac{D_{t_0+j}}{(1+r)^j} + \sum_{i=0}^j \frac{P_{t_0+i}}{(1+r)^{i+1}} \quad (3)$$

Співвідношення (3) є формальним виразом міжчасового бюджетного обмеження (МБО), яке використовується в аналітичних дослідженнях фінансової стійкості.

Якщо перший доданок у правій частині рівняння (3) наближається до нуля з наближенням j до безкінечності, тобто, $\lim_{j \rightarrow \infty} \frac{D_{t_0+j}}{(1+r)^j} = 0$ то накопичений борг є урівноваженим поточною вартістю майбутнього первинного профіциту

$$D_{t_0} = \lim_{j \rightarrow \infty} \sum_{i=0}^j \frac{P_{t_0+i}}{(1+r)^{i+1}}$$

Після певних перетворень нормованих по ВВП j -того року розрив стійкості \bar{S} можна визначити співвідношенням

$$\bar{S} = \frac{r-T}{1+T} \bar{D}_{t_0} - \bar{P}_{t_0} + \frac{r-T}{1+T} \frac{\bar{D}_{t_0} - \bar{D}_*}{\left(\frac{1+r}{1+T}\right)^{j-1} - 1} - \frac{\sum_{i=1}^j \Delta \bar{P}_{t_0+i-1} \left(\frac{1+r}{1+T}\right)^{i-1}}{\sum_{i=1}^j \left(\frac{1+r}{1+T}\right)^{i-1}} \quad (4)$$

Тут

$\Delta \bar{P}_t$ - відносне змінення первинного балансу до часу t ($P_t = P_{t_0} + \Delta P_t$)

\bar{D}_* відносний рівень заборгованості, безпечний для фінансової стійкості держави

T – темп росту ВВП.

Індикатор «розриву стійкості» \bar{S} , визначає різницю між постійним співвідношенням доходів (у вигляді долі ВВП), необхідним для утримання заборгованості на рівні \bar{D}_* (у вигляді долі ВВП), і співвідношенням поточних доходів.

Вищезазначені індикатори фінансової стійкості [11] \bar{S}_1 та \bar{S}_2 виводяться з формули (4).

- Індикатор \bar{S}_2 показує різницю, між постійним співвідношенням доходів у вигляді частки ВВП (яке гарантує дотримання міжчасового бюджетного обмеження урядом) і поточним співвідношенням доходів - шляхом порівняння актуалізованих потоків доходів і витрат на безконечному часовому горизонті.

Співвідношення для \bar{S}_2 витікає із формули (4) при $j \rightarrow \infty$.

- Індикатор \bar{S}_1 використовується на кінцевому часовому інтервалі (зокрема можливе його застосування у середньостроковій перспективі).

Необхідно зазначити, що у різні роки з метою зниження ризиків виникнення фінансової кризи багато країн вживали заходів щодо підвищення стійкості державних фінансів. Для цього уряди на середньостроковому і довгостроковому часових періодах реалізовували різноманітні програми по консолідації державних фінансів.

Ще до кризи 2007 р. проводився цілий ряд досліджень, в яких стверджувалася необхідність проведення заходів щодо зниження дефіциту бюджету і державного боргу вже в короткостроковій і середньостроковій перспективі в багатьох країнах [12, 13].

У 2009 році Європейська комісія оприлюднила результати дослідження стійкості державних фінансів в країнах Європейського союзу в довгостроковій перспективі. Відповідно до цього звіту, з 16 країн лише Фінляндія має високу оцінку довгострокової стійкості, при цьому із застереженням, що за останні роки відбулося погіршення бюджетного балансу країни. Щодо інших країн, то половина з досліджених країн знаходяться в зоні ризику, при цьому 75% з них були віднесені туди за останні 3 роки. У висновках до звіту [14, с. 132]. говориться про необхідність вже в найближчі роки істотно посилити бюджетну політику більшості країн єврозони.

У табл. 1 наведено ряд прикладів підвищення стійкості державних фінансів в докризовий період з початку 1980-х по початок 2000-х років, що розрізняються тривалістю терміну реформ, а також масштабом проведеного урядами країн підвищення показника бюджетного балансу.

Таблиця 1

**Досвід країн по підвищенню стійкості державних фінансів
з початку 1980-х до початку 2000-х років**

Країна	Період реформ, роки	Підвищення показника бюджетного балансу (у відсоткових пунктах ВВП)		
		За рахунок зниження дохідної частини бюджет	За рахунок зниження витратної частини бюджет	Всього
Швеція	1993-2000	7,0	7,8	14,8
Данія	1983-1986	н/д	н/д	14,5
Фінляндія	1994-2000	5,3	6,7	12,0
Ірландія	1985-1996	-3,7	14,3	10,6
Великобританія	1993-2000	3,2	6,3	9,5
Канада	1992-1999	3,7	5,8	9,5
Німеччина	1996-2000	0,7	3,9	4,6
Іспанія	1993-1997	н/д	н/д	4,0
Нідерланди	1993-1997	-2,5	3,9	1,4

Джерело: складено на основі даних [15, 16]

У табл. 2 містяться приклади планів щодо консолідації бюджету на середньострокову перспективу в рамках узагальнення досвіду європейських

країн щодо підвищення стійкості державних фінансів у відповідь на фінансово-економічну кризу останніх років [17].

Таблиця 2

Плани заходів ряду країн, спрямовані на підвищення стійкості державних фінансів

Країна	Баланс бюджетної системи у 2009 році, у % до ВВП	План дій
Великобританія	-10,9	До 2014 року вдвічі знизити дефіцит бюджету в значній мірі за рахунок скорочення інвестиційних витрат
Німеччина	-3,3	До 2013 року зменшити дефіцит до 3,0% ВВП, а до 2016 року - структурний дефіцит до 0,35% ВВП, в основному за рахунок видаткової частини бюджету
Греція	-13,6	До 2013 року скоротити дефіцит до 3,0% ВВП за рахунок комбінації заходів податкової і бюджетної політики
Індія	-10,5	До 2013/2014 фінансовому році знизити дефіцит до 3,0% ВВП в основному за рахунок збільшення дохідної частини бюджету
Індонезія	-1,6	До 2014 року зменшити дефіцит до 1,2% ВВП за рахунок підвищення доходів при одночасному збільшенні витратної частини бюджету
Італія	-5,3	До 2012 року скоротити дефіцит до 2,7% ВВП в першу чергу за рахунок зниження бюджетних витрат
Іспанія	-11,2	До 2013 року знизити дефіцит до 3,0% ВВП як за рахунок підвищення дохідної частини бюджету, так і за рахунок зниження видаткової частини
Південна Корея	0,0	До 2013 року підвищити баланс до 2,0% ВВП в першу чергу за рахунок зменшення видаткової частини бюджету
Мексика	-4,7	До 2012 року зменшити дефіцит до 0,0% ВВП в основному за рахунок заходів відносно дохідної частини бюджету
США	-12,5	До 2014 року скоротити дефіцит до 3,9% ВВП як за рахунок підвищення дохідної частини бюджету, так і за рахунок зниження видаткової частини
Франція	-7,9	До 2013 року знизити дефіцит до 3,0% ВВП за рахунок заходів відносно як дохідної, так і видаткової частин бюджету

Як вже було зазначено питання стійкості державних фінансів безпосередньо пов'язане з використанням моделі міжчасового бюджетного обмеження, яке у загальному вигляді (за умови відсутності гри Понці) може також записати як [17]:

$$W_0 - D_0 = \sum_{t=1}^T \frac{(R_t - E_t)}{(1 + y)^t} \quad (5),$$

де W_0 – сукупні запаси коштів на початковий момент часу; D_0 – сукупний чистий державний борг на початковий момент часу; T – часовий період, впро-

довж якого ставиться мета домогтися стійкості державних фінансів (в окремому випадку $T = \infty$); R_t – сукупні доходи бюджетної системи країни в році t ; E_t – сукупні витрати бюджетної системи країни в році t ; y – темп зростання номінального валового внутрішнього продукту.

У відповідності до економічної теорії, усі активи, що можна розглядати як джерела фінансування дефіциту бюджету, можуть бути віднесені до початкових запасів. При цьому, з практичної точки зору доцільно включати до величини початкових запасів виключно грошові засоби уряду, які знаходяться в НБУ та комерційних банках. Інші державні активи, включаючи фінансові та нефінансові, важко оцінити, оскільки дана оцінка може залежати від багатьох факторів, а крім того, вони рідко використовуються на практиці для покриття дефіциту, оскільки самі наслідки, наприклад приватизації державного майна можуть суттєво вплинути на стан державних фінансів. Виходячи з цього, до величини сукупних запасів засобів W_0 доцільно відносити кошти органів державного управління на рахунках НБУ та Державного казначейства, кошти державного та місцевих бюджетів на депозитах у комерційних організаціях, а також резерви НБУ в зарубіжній валюті та золоті. В чистий сукупний борг D_0 слід включати внутрішній та зовнішній державний борг на всіх рівнях бюджетної системи країни за вирахуванням зовнішнього боргу перед Україною.

Таким чином, необхідно, щоб сума приведених величин майбутніх бюджетних балансів дорівнювала різниці між сукупним запасом засобів і сукупним чистим державним боргом на початковий момент часу. Для зручності у формулі можна прийняти різницю між сукупними запасами і сукупним чистим державним боргом на початковий момент часу за чисту позицію державних фінансів. При розгляді стійкості державних фінансів на обмеженому часовому проміжку з можливістю мати негативну чисту позицію державних фінансів формула (1) може бути переписана наступним чином:

$$W_0 - D_0 - S_t = \sum_{t=1}^T \frac{(R_t - E_t)}{(1 + y)^t} \quad (6)$$

де $-S_t$ – гранична негативна чиста позиція державних фінансів на кінець розглянутого періоду, а також у будь-який момент часу всередині періоду.

За наближеними оцінками (враховано обмежену кількість параметрів) за останні 5 років в Україні чиста позиція державних фінансів змінилась на 32 млрд. дол. США: з +20,047 млрд. дол. США на 1.1.2008 року до -12,176 млрд. дол. США на 1.1.12. Дані негативні тенденції викликані зростанням державного боргу України (на 216%), в першу чергу внутрішнього боргу перед юридичними особами (з 1,81 млрд. дол. США до 19,8 млрд. дол. США) та зовнішнього перед міжнародними фінансовими організаціями (з 2,48 млрд. дол. США до 10,556 млрд. дол. США) (рис. 1).

Висновки. В умовах високої ступені волатильності державних фінансів особливу актуальність набуває питання про ступінь стійкості бюджетної системи. В даний час бюджетні показники не відповідають довгостроковому стійкому рівню. В середньостроковій перспективі певне посилення бюджетної політики є необхідною умовою довгострокової стійкості державних фінансів.

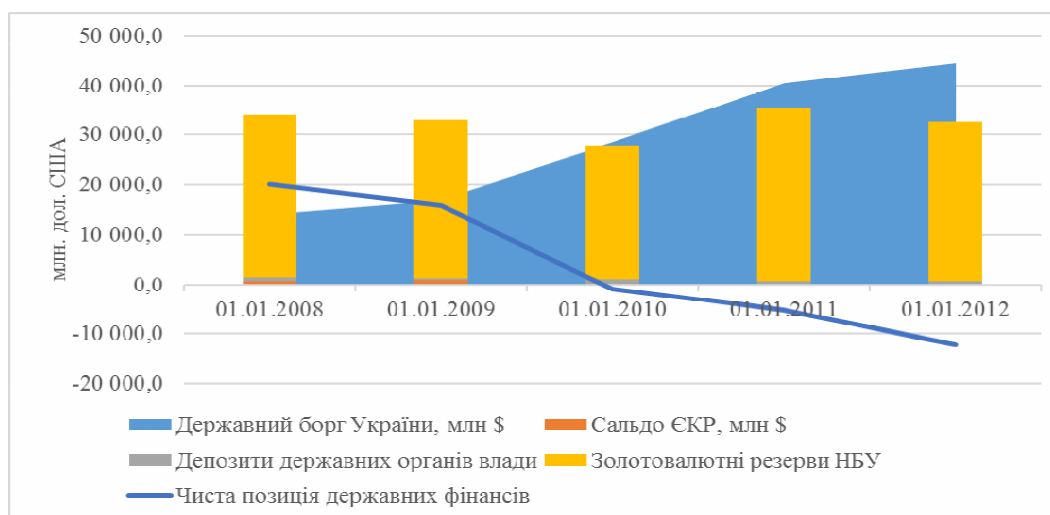

Рис. 1. Наближені оцінки стійкості державних фінансів України у 2008-2012 роках [18]

При цьому, зміни повинні стосуватися як дохідної частини, тобто заходи по збільшенню надходжень податків та зборів, так і підвищенню ефективності витратної частини, тобто визначенню неперіоритетних статей бюджету, які підлягають зменшенню фінансування.

В подальшому для більш об'єктивної оцінки бюджетна політика має бути проаналізована з урахуванням показників фіскальної стійкості а також уточненого розрахунку прийнятної чистої позиції державних фінансів.

Література:

1. Keynes J. A Tract on Monetary Reform. The Collected Writings of John Maynard Keynes, Vol. IV. / J.A. Keynes. – London: Macmillan, 1971. – 196 p. – ISBN: 978-0333107225
2. Buitter W. A Guide to Public Sector Debt and Deficits. / W. Buitter // Economic Policy. – 1985. – No. 1 (1) – P. 13-79.
3. Blanchard O. The Sustainability of Fiscal Policy: New Answers to an Old Question. / O. Blanchard, C. Chouraqui, R. Hagemann, N. Sartor // OECD Economic Studies. – 1990. – No. 15. – P. 7-36
4. Balassone F. Assessing Fiscal Sustainability: A Review of Methods with a View to EMU. / F. Balassone, D. Franco // Fiscal Sustainability. – 2000. – P. 21-60
5. Krejdl A. Fiscal Sustainability — Definition, Indicators and Assessment of Czech Public Finance Sustainability. / A. rejdl // Working Paper Series. – 2006. – No. 3. – 36 p.
6. Artis M., The Solvency of Government Finances in Europe. / M. Artis, M. Marcellino // Fiscal Sustainability. – 2000. – P. 209-242
7. Keene M., Thomson P. An Analysis of Tax Revenue Forecast Errors: New Zealand Treasury Working Paper. 2007. № 2. – 13 p
8. Topalova P. What Level of Public Debt Could India Target? / P. Topalova, D. Nyberg // IMF Working Paper. – 2010. – No. 7. – 27 p.
9. Aiyagari R. The Optimum Quantity of Debt. / R. Aiyagari, R. McGrattan // Journal of Monetary Economics. – 1998. – No. 42. – Pp. 447-469.
10. Desbonnet A., Kankanamge S. Public Debt and Aggregate Risk. / A. Desbonnet, S. Kankanamge // CES Working Paper. – 2007. – No. 42. – 32 p.
11. Public finance in EMU. European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs. European Economy, No. 3, 2006. – 459 p..
12. Henriksson J. Ten Lessons About Budget Consolidation. / Jens Henriksson // Bruegel Essay and Lecture Series. – 2007. – No. 15. – 42 p.
13. Fiscal Consolidation: Lessons from Past Experience. / Organisation for Economic Co-operation and Development. // OECD Economic Outlook. – 2007. – No. 81. – Pp. 29-52

14. European Economy – 9/2009 – Sustainability Report – 2009 / European Commission. – Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2009. – 160 p. – ISBN 978-92-79-11370-3.

15. Deficit Reduction: Lessons From Around the World. / Committee for a Responsible Federal Budget // Fiscal Roadmap Project. – 2009. – September. – 8 p.

16. Lilico A. Controlling Spending and Government Deficits: Lessons from History and International Experience. / A. Lilico, E. Holmes, H. Sameen. – London: Policy Exchange, 2009 – 121 p. – ISBN: 978-1-906097-60-8

17. Власов С.А. Обеспечение устойчивости государственных финансов в условиях антикризисного развития. Дис. Канд. Эконом. Наук: 08.00.10. – Саранск, 2010. – 156 с.

18. Побудовано автором згідно даних НБУ, Державної служби статистики України та Міжнародного валютного фонду.

Рецензент – к.е.н., професор Аранчій В.І.

УДК 331.5:330.3

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Хлівна І.В., к.е.н., доцент

Уманська філія ПВНЗ «Європейський університет»

У статті розглянуто методологічні підходи щодо оцінки та підвищення ефективності зайнятості населення сільських територій. Запропоновано шляхи підвищення ефективності зайнятості населення сільських територій.

The article considers the methodological approaches to assess and improve employment of rural areas. Ways of improving the efficiency of employment of rural areas.

Постановка проблеми. Економічне зростання створює передумови для збільшення зайнятості та доходів населення, підвищення продуктивності його праці. Однак об'єктивні нерівномірності виходу з кризи окремих галузей і підприємств, істотні відмінності у співвідношенні інтенсивних та екстенсивних чинників обумовлюють неминучі диспропорції національного ринку праці, різнонаправленість розвитку окремих його сегментів. У поєднанні з прорахунками політики ринку праці це спричинило низку актуальних проблем. Йдеться передусім про нестачу робочих місць та високу частку робочих місць з небезпечними умовами праці та низькими вимогами до якості робочої сили, що є результатом не лише низьких інвестицій, а насамперед нераціональної їхньої спрямованості, відсутності чіткої програми інвестиційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сучасного ринку праці в Україні присвячені праці українських вчених Юдіна В.А., Опаленко І.О., Владечак А.В., Строченко Н.І., Євсєєнко О., Транченко Л.В. [4], Дейнеко Л.В., Чечель О.М. Проблеми ринку праці і безробіття представляють роботи таких закордонних економістів як Бар Р., Карсон Р.Б., Кейнс Дж.М., Ламперт Х., Маркс К., Ойкен В., Сміт Р.С., Хайєк Ф., Хікс Дж.Р., Еренбергом Р.Дж.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз методологічних підходів щодо оцінки та підвищення ефективності зайнятості населення сільських територій й обґрунтування шляхів підвищення ефективності зайнятості населення сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під поняттям “сільські території” необхідно розуміти найважливішу частину народногосподарського